

Обставини справи

Ця справа стосується скарги на зобов'язання сплатити судові витрати за розгляд спору, незважаючи на відхилення позову через мирне досудове врегулювання спору. Зокрема, заявник скаржився на те, що провадження щодо його вимог із відшкодування та/або звільнення від подальшої сплати судового збору (коли основне провадження вже було припинено на підставі угоди сторін) було несправедливим і мало непропорційний вплив на його майнові права, оскільки він був зобов'язаний повністю сплатити судовий збір, навіть незважаючи на те, що його позов було відхилено як безпідставний на першому ж слуханні. Він скаржився на порушення його прав за пунктом 1 статті 6 Конвенції, а також статтею 1 Першого протоколу до Конвенції.

9 квітня 2012 року заявник та М. С. розлучилися після кількох років шлюбу, протягом якого вони стали спільними власниками, серед іншого, двох об'єктів нерухомості, розташованих у місті Бухаресті.

8 вересня 2017 року заявник подав позов до Бухарестського районного суду, вимагаючи поділу нерухомого майна, яким він володів разом зі своєю колишньою дружиною.

12 вересня 2017 року суд повідомив заявника про його зобов'язання сплатити гербовий збір (держмито) у розмірі 42 419,2 леїв (приблизно 9 220 євро), що становило 5 % вартості майна, яке підлягає розподілу, як того вимагає стаття 5 надзвичайного розпорядження Уряду № 80/2013 про сплату гербового збору (EGO № 80/2013).

19 вересня 2017 року заявник подав прохання дозволити йому сплатити державний збір двадцятьма місячними частинами. Його запит було задоволено 2 жовтня 2017 року, суд дійшов висновку, що з огляду на рівень його місячного доходу він не міг претендувати на звільнення або зменшення суми гербового збору, але мав право на дозвіл сплати частинами.

10 жовтня 2017 року заявник та М. С. підписали перед нотаріусом угоду про добровільний поділ їх спільного майна, а саме двох нерухомих об'єктів, розташованих у місті Бухаресті. Нотаріальні збори, сплачені сторонами, становили 565,25 леїв (включаючи ПДВ – приблизно 120 євро), тоді як податки, пов'язані з реєстрацією двох об'єктів власності в Земельній книзі як належних, відповідно, заявнику та М.С., становили 677 леїв (приблизно 150 євро).

18 січня 2018 року, на першому та єдиному засіданні у справі, районний суд узяв до уваги клопотання сторін про те, щоб їхня добровільна угода про розподіл майна була взята до уваги. Отже, він відхилив позов заявника як такий, що позбавлений будь-якої мети.

16 квітня 2018 року заявник подав окрему вимогу про відшкодування вже сплаченого судового збору та скасування решти платежів. Він посилався на положення статті 45 § 1 (с) EGO № 80/2013.

Заявник стверджував, що, передбачаючи можливість відшкодування гербового збору заявникам за певних обставин, держава мала на меті запобігти заподіяння таким заявникам матеріальної шкоди, коли їхні судові дії стали позбавленими будь-якої мети. Крім того, він зазначив, що його позов було відхилено як безпідставний через законодавчі положення, які перешкоджали позивачу подавати позови про поділ майна до суду після того, як ці позови було врегульовано в позасудовому провадженні. Він надав одне рішення, винесене іншим окружним судом, у якому були задоволені подібні позови щодо відшкодування судового збору.

23 квітня 2018 року Бухарестський районний суд третього округу відхилив вимогу заявника про відшкодування. Наголошуючи на тому факті, що справу заявника було відхилено як безпідставну (зважаючи на те, що сторони домовилися поділити їхнє спільне майно), суд дійшов висновку, що судовий результат був визначений волею сторін, а не результатом будь-якого законодавчого втручання (тобто правових положень); отже, стаття, на яку посилався заявник, не була застосовною до цієї справи.

9 травня 2018 року заявник подав апеляцію. Він стверджував, що, незважаючи на те, що учасник судового процесу зобов'язаний внести свій внесок (шляхом сплати гербового збору) у витрати, понесені державою під час здійснення правосуддя, держава зобов'язана відшкодувати цей гербовий збір, якщо відповідна послуга більше не надається.

Заявник стверджував, що суд помилково витлумачив закон, оскільки значення «внаслідок певних правових положень» не може обмежуватися законодавчим втручанням. У зв'язку із цим він зазначив, що положення статті 45 § 1 (с) EGO № 80/2013 були застосовні до його справи, оскільки його позов було відхилено як позбавлений мети унаслідок положення законодавства, які зобов'язували суддю взяти до уваги добровільну угоду, досягнуту сторонами, оскільки після того, як питання про розподіл майна було вирішено в позасудовому провадженні, закон не дозволяв суду приймати рішення з того самого питання в позовному провадженні. Дійсно, медіація в цивільних справах або її безспірне врегулювання були можливостями, наданими згідно із законом позивачам, яких заохочували скористатися ними, аби полегшити тягар судів.

Також заявник стверджував, що у нотаріуса він сплатив усі юридичні збори та податки, пов'язані з поділом майна подружжя та реєстрацією цього майна в Земельному кадастрі (див. пункт 9). Отже, він не повинен бути зобов'язаний знову сплачувати податки державі щодо тієї самої справи, оскільки це означало б подвійне оподаткування. 2 жовтня 2018 року окружний суд міста Бухареста відхилив апеляцію заявника та залишив без змін рішення суду першої інстанції. Суд апеляційної інстанції підтвердив зобов'язання заявника сплатити судові збори в повному обсязі, вважаючи, що згадана ним ситуація, а саме той факт, що справу було припинено до першого слухання, оскільки сторони домовилися у позасудовому порядку, не відноситься до числа видів ситуацій, визначених законом як підстави для відшкодування або скасування судового збору.

Станом на 9 вересня 2021 року, коли заявник подав свої зауваження до ЄСПЛ, він уже сплатив повну суму в розмірі 42 419,2 леїв судового збору за його судовий процес.

Оцінка Суду

ЄСПЛ зазначив, що, на відміну від великого масиву прецедентної практики Суду, яка стосується питання стверджувано надмірних судових зборів, ця справа стосувалася не питання доступу заявника до суду, а радше імовірно різного тлумачення національним судом закону про відшкодування судового збору. У зв'язку із цим Суд повторив, що вирішення питання про судові витрати може мати наслідки для справедливості провадження в цілому (див. рішення у справі *Stankiewicz v. Poland*).

Суд нагадав, що вимога сплачувати збори цивільним судам у зв'язку з позовами, які вони мають розглянути, сама по собі не є несумісною з пунктом 1 статті 6 Конвенції (див. рішення у справі *Kreuz v. Poland*, § 60). Більше того, немає нічого незвичайного в системі, у якій судові збори за грошові вимоги залежать від суми спору, що входить до межі розсуду держави щодо регулювання та встановлення своєї системи судового збору, як вона вважає за потрібне. Проте система має бути достатньо гнучкою, щоб дозволити стороні скористатися повним або частковим звільненням від сплати судового збору або зменшенням розміру судового збору (див. рішення у справі *Nalbant and Others v. Turkey*, § 40).

Зазначаючи, що заявник просив і скористався можливістю сплати судового збору частинами, система загалом здатна передбачати зменшення або звільнення від сплати з огляду на доходи позивача. ЄСПЛ наголосив, що в цій справі мова йшла не про саму сплату судового збору, а про умови, за яких уже сплачені або такі, що ще мають бути сплачені, збори підлягають відшкодуванню.

У зв'язку із цим відповідне національне законодавство є чітким, передбачаючи дуже небагато ситуацій, коли таке відшкодування може бути дозволено. Можливі сценарії включають випадки, коли (повна) сума не була сплачена, коли позивач відкликав свій позов до того, як іншу сторону було повідомлено про це, і у випадку, якщо відповідний позов втратив будь-яку мету в результаті правового положення. Проте заявник стверджував, що відносно останньої ситуації (яка передбачена пунктом 1 (с) статті 45 EGO № 80/2013) національні суди дотримуються різних і суперечливих точок зору.

ЄСПЛ нагадав, що порівняння різних рішень національних судів, навіть якщо вони винесені в явно схожих справах, не є його функцією, за винятком випадків відмови у правосудді чи очевидного свавілля, оскільки незалежність цих судів необхідно поважати (див. рішення у справі *Ādamsons v. Latvia*, § 118). Водночас піддавання двох суперечок різному трактуванню не може вважатися таким, що породжує суперечливу прецедентну практику, якщо це виправдано різницею у фактичних ситуаціях, про які йдеться (див. рішення у справі *Hayati Çelebi and Others v. Turkey*, § 52).

Крім того, Суд визнав, що можливість суперечливих судових рішень є невід'ємною рисою будь-якої судової системи, яка базується на мережі судів першої та апеляційної інстанцій, що мають повноваження в межах своєї територіальної юрисдикції. Такі розбіжності також можуть виникати в межах одного суду. Це саме по собі не може вважатися таким, що суперечить Конвенції. Тим не менш, критерії, якими керується Суд при оцінці умов, за яких суперечливі рішення різних національних судів, винесених в останній інстанції, можуть порушувати вимогу справедливого судового розгляду, закріплену в статті 6 § 1 Конвенції, полягають у встановленні того, чи «глибокі та давні розбіжності» існують у прецедентній практиці національних судів, чи передбачає внутрішнє законодавство механізм, здатний подолати ці невідповідності, чи застосовувався цей механізм і, якщо доцільно, з яким ефектом (див. рішення у справі *Nejdet Şahin and Perihan Şahin v. Turkey* ([ВП], §§ 49-58 та 61).

Повертаючись до цієї справи, ЄСПЛ на підставі відповідної національної прецедентної практики, на яку посилалися сторони, зазначив, що за дуже незначними винятками переважна частина прикладів і коментарів сходяться у незастосовності статті 45 § 1 (с) ЕГО № 80/2013 до обставин справи заявника. Крім того, навіть у кількох прикладах, які свідчать про те, що в деяких ситуаціях суди вирішували застосувати зазначену статтю та відшкодувати судові збори відповідним позивачам, вивчення відповідної фактичної інформації показує, що вони охоплюють відносно короткий період і, що важливіше, що вони стосуються контексту, істотно відмінного від того, який стосується ситуації заявника (анулювання контракту, провадження у справі про банкрутство, ліквідація майна або визнання боргу). Єдиним винятком є рішення Бухарестського окружного суду четвертого округу від 12 липня 2017 року, у якому за умов, дуже схожих на ті, що в цій справі, суд погодився повернути податок на підставі статті 45 § 1 (с), яка, однак, розглядалася у поєднанні зі статтею 320 Цивільного кодексу.

Крім того, більшість точок зору національних судів, на які посилався Уряд, збігаються щодо незастосовності статті 45 § 1 (с) ЕГО 80/2013. Лише деякі суди, здається, схильні виходити за межі букви закону та застосовувати «за аналогією» 50 % відшкодування, що стосується медіації або відкликання позову, до ситуації, коли врегулювання досягнуто в нотаріуса.

З урахуванням обставин цієї справи та на основі наданих сторонами релевантних прикладів, ЄСПЛ, відповідно, не може зробити висновок про наявність глибоких та тривалих розбіжностей у відповідній судовій практиці національних судів.

Крім того, незважаючи на несприятливий результат провадження, на яке скаржився заявник (у якому він, представлений обраним ним адвокатом, мав змогу надати докази та вільно сформулювати свої аргументи, і в якому всі аргументи були належним чином розглянуті судами) був для нього несприятливим, він повністю відповідав давній вимозі про те, що заявник повинен внести розумну суму для відшкодування витрат, пов'язаних із вчиненням позову (див. рішення у справі

Harrison McKee v. Hungary). У будь-якому разі зазначений результат не можна вважати довільним або явно необґрунтованим.

Отже, ЄСПЛ не вбачив порушення статті 6 Конвенції в цій справі.

Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції

ЄСПЛ, беручи до уваги свій висновок щодо пункту 1 статті 6 Конвенції, висловив, що немає необхідності перевіряти, чи було в цій справі порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі *Stankiewicz v. Poland*).

Висновок

Відсутність порушення статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 28 лютого 2023 року й набуло статусу остаточного 28 травня 2023 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.